

Grundtvigsk ungdomsarbejde i Varde

Av Edv. Eller.

Dette er på en måde en jubilæums-artikkel, for i 1909 blev der i Varde stiftet en ungdoms-forening. Men rødderne går lidt længere tilbage. En lille flok unge mennesker — gamle klasse-kammerater — havde dannet »Vennekredsen«, og navnet klinger i hvert fald grundtvigsk. De oplæste ved deres møder et lille selvskrevet, utrykt blad, de holdt foredrag og diskuterede.

Sadelmager Frits Pedersen har et lille fotografi — desværre så avbleget, at det ikke lader sig reproducere — av kredsen. Flere av disse ungersvende blev meget kendt på egnen eller videre ud.¹⁾

¹⁾ Personerne var: Hans Lund, siden højskole-forstander i Rødding (nu på Tanderupgård ved Ribe). Hans far var avls-bruger og havde sin bolig og sine avlsbygninger i Vestergade. Senere var han i mange år kirkeværgen i Varde. — Jens Rudolf Jensen blev som ingeniør knyttet til havne-væsenet i Århus, hvor han stadig bor. — Frits Petersen er nu, som før hans far, sadelmager-mester i Varde. Han har gjort et stort arbejde, også udenfor sin by, for ædrueligheden. — Jens Chr. Nissen er trafik-inspektør i Århus ved D.S.B. — Jens Th. Thomsen er søn av togfører T. i Slotsgade og blev jernbane-assistent, men forlod etaten, blev præst og siden nogle år redaktør av »Krl. Dgbl.« Nu er han sognepræst i Hellerup. — Peder Friis var i mange år redaktør av »Vestkysten« her i Varde. Hans arbejde for ungdommen blev særlig knyttet til gymnastikken og sporten. — Verner Jensen blev som sin far landinspektør i Varde. Der knyttedes nok store forventninger til ham, men han døde ret ung i 1936. — Hans Pedersen har en stilling ved postvæsenet i København.

I foråret 1909 blev Hans Lund student fra Ribe katedral-skole, og han og de andre fandt nu tiden inde til at danne en ungdoms-forening. Ved denne forenings 25 års-jubilæum fortæller et blad, at »Vennekredsen« kom i forbindelse med højskolelærer Hans Lund. Det er altså ikke træffende. Han hørte med til kredsen, men det er rigtigt nok, at han var primus motor i foretagendet.

For at få sagen godt i gang henvendte de unge sig til en av byens præster, Chrf. Pedersen (res. kap. i Varde 1903-10), og han hjalp dem.

Det stiftende møde blev holdt på Varde Højskolehjem den 31. juli 1909, og formanden for De danske Ungdomsforeninger, skoleforst. Olaf Nielsen fra Nr. Åby, talte om foreningernes mål og arbejde. Foreningen blev strax indmeldt i lands-sammen slutningen.

Lovene er underskrevet den 10. aug. s. å. av den samlede bestyrelse.²⁾ Hans Lund og Frits Pedersen er med som næstformand og kasserer, ellers er alle de andre fra land-distrikterne og gennemgående noget ældre. Den første formand blev den da trediveårige Simon Pallesen fra Mejls, der siden fik sin fædrene gård dær, og han bor der endnu. En av de senere formænd, H. B. Pedersen, der døde som landinspektør i Varde 1945, kan jo halvvejs regnes for byens mand (han var fra Orten): ellers blev landboerne førende.

Foreningens navn blev »Varde og omegns ungdomsforening«, og den holdt sine møder skiftevis

²⁾ Simon Pallesen, Mejls - Hans Lund - Frits Pedersen - Mette Jensen, Mejls - Niels Jensen, Vestermarken (død 59) - Søren M. Jensen, Isbjerg mølle (død 59) - Kristian Madsen, Mejls (flyttede senere til Fyn, hvor han nu er død).

på Varde Højskolehjem og i Tinghøj forsamlingshus. Medlemmerne holdt vist nu og da selv foredrag. Det er dog uvist, om det var dær eller i Vennekredsen P. Friis talte over teksten: Hvorfor kvinder ikke bør have valgret! Man havde ellers mest fremmede talere. Der nævnes Jakob Knudsen og Jutta Bojsen Møller.

Hans Lund skelnede mange år efter — under omtale av tyske forhold — mellem ungdoms-bevægelse og ungdoms-forsorg. Varde-foreningen var udtryk for det første. Da D.d.u. i 1928 udgav et lille festskrift,³⁾ sendte H. L., der på dette tidspunkt var forstander på Rødding, følgende hilsen til bogen:

»Den Ungdomsforening, som jeg blev Medlem af, da jeg var 18 År, betød først og fremmest dette for mig, at den på et Tidspunkt, da jeg stod temmelig ene i den hjemlige Kreds, førte mig sammen med andre unge, med hvem jeg kunde dele Interesser, og i hvis Samfund jeg oplevede et Fællesskab i Menneskelighed, som jeg stadig mindes med Taknemlighed. Jeg vilde mene, at det ikke mindst er i Retning af at give beslægtet Ungdom et Mødested, Ungdomsforeningerne fremdeles har en Opgave at løse.« (Anf. skr. side 75 f.)

Varde og omegns ungdomsforening var særdeles livskraftig. Den lever i bedste velgående den dag idag, men som Varde-forening blev dens tid kun kort. Tilslutning fra byen blev for ringe, og de få vilde ikke til møder i Tinghøj. Følgen blev, at den blev land-distrikternes forening og holdt sine møder i Tinghøj. Den skal ikke omtales videre her, hvor vi taler om Varde købstad.

*

³⁾ »De danske ungdomsforeninger i 25 år«. Red. av Edv. Eller, Th. Laursen og P. J. Skriver.

I 1922 blev jeg res. kap. i Varde (sognepræst 1931). Jeg kom lige fra Ål valgmenighed. Dær ude havde jeg været formand for en god u. f., og jeg var stadig fmd. for egnens hovedkreds av D.d.u. (Sydvestjysk hovedkr.) Jeg anede ikke, der havde været en forening i Varde, og det var svært for mig at tænke på at arbejde i Varde uden at ha en ungdomskreds at — ja — støtte mig til eller trøste mig ved. Det kunde tiltrænges. I. M. syntes overmægtig. Man kunde tro, Varde helt var I.M.s by. Alle ytringer av kirkeligt liv var præget derav. I.M. valgte sogne-præsterne. Netop samme år var der kommen en ny, den begavede og meget veltalende Holger Sørensen, til hvem jeg altid personligt stod i det bedste forhold.

Missionsfolkene var venlige, men de ønskede avgjort ikke noget folkeligt eller kristeligt arbejde ved siden av deres eget. Kort efter min indsættelse sagde pastor Sørensen til mig: »Vi har her i byen KFUM og K og FDF. Hvis De begynder et særligt ungdoms-arbejde, vil det blive betragtet som en krigs-erklæring.«

Jeg tyggede en tid på dette. Krig var jeg for så vidt ikke ræd for, men jeg ønskede den ikke og vilde ikke erklære den. På den anden side vilde jeg heller ikke lade mit arbejdes linier avstikke av andre.

Omtrent samtidig med mig kom Sofus Mortensen til Varde. Han fik ejendom ude på Vestermarcken. Ham kendte jeg fra ungdoms-foreningerne og drøftede stillingen med ham. Vi søgte forbindelse med nogle få unge i byen, som vi ventede forståelse hos. Hans Lund havde en søster, Marie, der var kontorist i byen. (Nu fru postmester Maybom, Gråsten). Hende kendte jeg flygtigt og regnede med

hende. På mejeriet var der en ung mejerist, Jens Thomsen. Jeg kendte og satte pris på hans bror, højskole-manden Thomas Thomsen. Jens T. skulde nok ha en god indstilling. Desuden var Sofus Mortensens kone, Mary, to expeditricer, Signe Eriksen og Anna Clausen og en ung gymnasie-elev fra Ål, Olaf Lauridsen, som boede hos mig, med i »udvalget«, men et par av dem blev først indvalgt ved åbnings-mødet. Jeg samlede disse unge og ridsede stillingen op. Der måtte være plads i Varde for andet ungdoms-arbejde end det, I.M. havde i gang. Tilslutningen til KFUM og K's møder var ikke særlig stor. Men vi skulde ikke danne forening, før vi så, om vi kunde samle nogle unge. Jeg foreslog, at vi, når efteråret kom, holdt nogle møder på Højskole-hjemmet, så måtte vi se, hvad det kunde føre til. Officielt vilde jeg ikke træde frem, men jeg skulle ikke svigte dem.

Hvorledes skulde man nu få fat i de unge? Sofus Mortensen førte en god pen, han måtte skrive i avisen — dengang var »Ribe Amtstidende« avgørende — men jeg mente ikke, dette slog til. Jeg lod trykke en mængde små-sedler, og fra mælkekældre, brød-udsalg og boglader blev de uddelt inden mødet. De, der var samlet, dannede et udvalg med Sofus M. som formand. Vi fik Hans Lund, der dengang var lærer på Askov, til at komme, og så indbød vi til ungdoms-møde.

Mødet fandt sted den 24. oktober 1923 og tilslutningen var overvældende. Fru kordegn Nielsen førte protokol og hun skriver: ca. 125 mennesker, men vi var strax klar over, at der var mange fler. Tallet kan passe på deltagerne i det efterfølgende kaffebord. Der blev ved dette holdt flere taler, der bød det nye initiativ velkommen og ønskede godt

for dets fremtid. Nye møder med god tilslutning blev holdt den 14. november og den 6. december, og under kaffe-bordet ved dette sidste møde foreslog Sof. Mortensen dannelsen av en forening, og det var der stemning for. Udvalget skulde fungere som styrelse indtil stiftende general-forsamling kunde holdes.

I 1924 blev der holdt tre møder inden den stiftende generalforsamling den 6. marts. Bank-kasserer Claus Clausen ledede mødet. Bl. a. vedtog man foreningens navn »Grundtvigsk ungdoms-kreds i Varde« efter forslag av Sofus M. Jeg var ikke helt glad ved det navn. Det skulde jo ikke være en forening av grundtvigianere. Navnet blev iøvrigt i mange munde til »Grundtvigs ungdoms-kreds«. Men tanken var jo tydeligt nok at understrege, at dette var et andet ungdoms-arbejde end det, man hidtil havde kendt i byen. — Mange år senere, da jeg ikke mere var med i ledelsen, ændrede man navnet til »Varde ungdomsforening«. Det er jo et særdeles godt navn, som man måske skulde ha brugt strax. Nu blev det vanskeligt at undgå en følelse av, at man strøg flaget.⁴⁾

Så gik forenings-arbejdet sin gang. Jeg kunde ha sparet mig min forsigtige tilbageholdenhed. Der var ingen, der lod sig narre. I borgerskabet hed foreningen tit »Pastor Ellers ungdoms-forening«. At nogen optog den som en krigs-erklæring, mærkede jeg aldrig. Gennem årene har jeg nu og da talt i KFUM, hyppigere i FDF og har kun mødt venlighed.

Sofus Mortensen var en dygtig og myndig for-

⁴⁾ Den gamle forening av 1909 ændrede i anledning av navneskiftet også sit navn. Det blev »Varde omegns u. f.«, ikke som tidligere »Varde og omgs.«

mand.⁵⁾ Hans noget barske væsen blev avbødet av Jens Thomsens sjældne evne til at lære medlemmerne at kende og blive kammerat med dem.

1927 tog jeg mod valg til styrelsen, men vilde ikke være fmd. Da Sofus M. i 1929 ikke vilde være det mere, var der ingen, der vilde. Jeg fik dog en ung pige overtalt. Det var forretnings-kassererske Rig-mor Christensen (nu fru arkitekt Sv. Søndergård Pedersen, Kbh.). Hun var nydelig og ledede med værdig ynde de daglige møder, men holdt ikke av at træde frem, når der var mere offentlighed over det. Så betingede hun sig min hjælp. Da et år var gået, vilde hun ikke mere. »Det er jo alligevel Dem, der gør arbejdet«, sa hun. Således gik det til, at jeg i marts 1930 blev formand.

Det ændrede ikke mit forhold til foreningens liv. Fra første færd havde jeg deltaget i så at sige alle møder. Det krævede en del overvindelse; navnlig at jeg ofte måtte sige nej til foredrags-indbydelser udefra, for jeg rejste meget i de år, men jeg anså det for nødvendigt, og jeg tror stadig, en leder skal sætte meget ind på en sådan regelmæssighed.

Foreningens daglige liv formede sig som i de fleste andre foreninger, så det kan vi gå let hen over. Efter lidt vaklen de første år blev det til, at der blev holdt møde hver eneste onsdag aften året rundt. De unge mødte godt, og der kom jævnlig enkelte ældre. Jeg har aldrig været for at presse forældre til at møde. Hjemmene skal stå bagved og støtte, men møderne er de unges. De ældre, der

⁵⁾ Foruden Sofus M. sad i den første styrelse Jens Thomsen som kasserer, Marie Lund, Signe Eriksen og chauffør Chr. Clausen (nu grosserer i Varde), søn av bankkasserer Cl. Man kan sige, han avløste sin søster Anna, der sad i udv. Denne regering havde strax en flok på 90 medlemmer om sig.

kom, var dog meget velkomne. Claus Clausen var fx svært populær.

Det var naturligt, at en del unge forelskede sig i hinanden, så vi noterede adskillige forlovelser, og jeg ser nu rundt om ikke så få hjem, hvis far og mor lærte hinanden at kende hos os. Uvenlige mennesker talte om Forlovelsesforening. Det var meget bedre, de unge lærte hinanden at kende i foreningen end på gaden eller i en bar.

Hvem var så vore medlemmer? Jeg havde været bange for, at det skulle gå som i en anden jysk by, hvor de kaldte ungdomsfor. lærer B.s pigeforening. Det undgik vi. Muligvis var der flere unge piger end mænd, men det var ikke påfaldende. De »indfødte« av det højere borgerskab måtte vi som helhed undvære. Tjeneste-piger var der mange av, men også adskillige expeditricer og kontor-damer. De unge mænd var håndværkere, handels- og kontor-folk — disse sidste særlig fra en enkelt større virksomhed — og nogle landboere. Også en enkelt ung bankmand. Den egentlige arbejder-ungdom lykkedes det til min sorg aldrig at vinde. De havde deres egen forening. Til at begynde med kom de allerfleste medlemmer fra købstaden, men efterhånden kom der en del medlemmer fra oplandet. En overgang var det vel mere end 50 pct.

En særlig arbejds-form havde vi i nogle år i møder for de yngste. Det var alders-klasserne 14-17. Sidst i 20'erne fik jeg av styrelsen lov at holde dem indtil én onsdag månedligt. Gennem bladene søgte jeg at mobilisere hjemmene. Møderne vilde slutte præcis kl. 22. Av og til fik de yngste gratis kaffe. Av de øvrige medlemmer kom der i alt fald altid så mange, at de kunde virke som værtsfolk og bl. a. servere. Vi havde i regelen glæden av at

samle 50-60 av denne muntre ungdom. Programmet var ret fast. Jeg talte. Det måtte helst ikke vare mere end 20 minutter, og der skulde være sigte i det, at det ikke blev skole-time. Mine emner var ofte en person: Columbus, Niels Finsen; en digter eller et digt. Der var oplæsning, enten av mig eller en anden. Viceskoleinspektør Malling var de meget glade ved. Og så sang vi — meget. Stemningen ved disse møder var herlig. De unge var glimrende tilhørere og meget taknemmelige. De fleste av dem var melleskole-elever. En lille smule rekruttering fik vi derigennem, men det var måske for lidt? Der må ha været nogen uvillie, siden jeg holdt op efter nogle års forløb.

En anden arbeids-form, som jeg også nu og da brugte (periodevis én gang om måneden) var ungdoms-gudstjeneste. Jeg har aldrig været særlig varm for dem. En gudstjeneste er for hele menigheden, så de gamle røster her med unges enes om den bedste klang, vi ved. Men der kom ikke ret mange unge i kirke. Hvorfor? De følte sig vel ikke hjemme. Revet helt ud av deres sædvanlige omgivelser. Kom de i flok, vilde det være helt anderledes. Ved onsdags-mødet tillyste jeg gudstjenesten, men der stod ikke noget i bladene. Menigheden var således ikke lukket ude, men øget med en flok unge, der ikke altid var helt lille. Tjenesten var ikke »lempet« efter de unge. I det højeste derved, at vi sang særlig kendte salmer.

Grundtvigsk ungdoms-kreds blev aldrig særlig stor. Tallet lå i mange år op imod 100. Ved særlige lejligheder som julefester eller pinse-morgen mødte der dog tit mere end dobbelt så mange.

Julen gjorde vi meget av. Det blev tradition at en eller anden — som oftest mine kone — læste

jule-fortællinger en aften midt i december. Nogen tid efter samledes en halv eller en hel snes unge i præstegården for at klippe og klistre julestads. Jeg stræbte efter ved julefesten at bevare »vor gamle jul« og dog have noget nyt, utraditionelt, hvert år. Unægtelig blev det første det vægtigste. Vi havde et stort juletræ med levende lys, og vi gik i kredse om det. Fra første færd var der altid nogen, der havde småbørn med, og det låner festen en egen glans. Jeg fortalte altid jule-evangeliet og holdt en jule-tale, og vi sang en masse salmer. Så var der kaffe — dvs et år fik vi først risengrød(!) med mandler og mandelgaver. Et år var der jule-lotteri med gratis uddelte lodsedler og mange gevinster, som jeg året igennem havde moret mig med at købe — eller der var andre påfund. Til disse og foreningens andre fester skrev jeg mange sange. Bortrejste medlemmer, der var hjemme i julen, og mange forældre var sikre gæster. Der stod glans av vore jule-fester. Besættelses-tiden avbrød i nogen grad denne udvikling. Selv om festerne blev gennemført i de år, var det i mindre stil, og de fik aldrig deres gamle stemning tilbage. Men genskær av disse fester for tyve, måske tredive år siden kan jeg endnu møde i kærlige hilsner og glade jule-kårt.

*

Besættelsen gjorde naturligvis arbejdet i ungdoms-foreningen vanskeligt bl. a. av den grund, at die Wehrmacht snart lagde beslag på Højskole-hjemmets og periodevis også på H.V.F.s sal. Vintersæsonen sluttede brat med mødet den 3. april, men pinse-morgen, den 12. maj, hejsede vi som sædv. flaget på Isbjerg, men strax efter måtte vi p.g.a.

regnen søge i hus, hvor vor pinse-andagt fandt sted. Den årlige general-forsamling blev også holdt på Isbjerg. Det var den 22. maj, og så gik sommer-møderne ret regelmæssigt. Men da efteråret kom, måtte vi søge husly i byen. Hele første vinter — og jævnlig senere — blev det i logen ved Østerport med undtagelse av en amatør-aften i H.V.F. og et stort møde sammen med andre foreninger på »Hotel Varde«. Ellers skiftede det meget. Vi var på Staus-holm-Nielsens kafé ved Nørre-port, i logen ved Nørre-vold, i Varde Sang-forenings lokaler, Nørre-gade 9, og flere andre steder. De var ikke alle velegnede.

Disse forhold hindrede en del av vort arbejde. Vi plejede av og til at danse folke-dans. Jeg havde i og for sig ikke noget imod, at vore medlemmer dansede alm. moderne selskabs-dans, men var lidt bange for at få stor tilstrømning av medlemmer, der kun vilde komme til disse og ikke til vore andre møder. Den øvrige styrelse ønskede ikke dans, men såkaldt folkedans havde vi, dvs ældre danse. Dette kunde vi til nød gennemføre i logen ved Øster-port, men ikke i de andre lokaler. Vi plejede hvert år at opføre amatør-skuespil, og det havde vi haft megen glæde — og indtægt — av.⁶⁾ Vi prøvede i logen, men det var ikke godt. Trods mindre variation i programmet end ellers gjorde vi — som mange andre ungdoms-for. — den erfaring, at møde-procenten var stor. Vi var jo uden konkurrence av forlystelserne!

⁶⁾ Vort håndsnilde medlem, Hans Jessen, der selv var en god amatør-skuespiller, konstruerede, byggede og malede en lille scene med et nydeligt proscenium. Den kunde stilles op og atter skilles ad. Vi brugte den i Højskole-hjemmets sal. Jessen døde som bestyrer av Varde krølhårs-fabrik i 1956, kun 47 år gammel.

I sommerens mødeliv var der ingen ændring.

Det skyldtes I s b j e r g.

Da Grundtvigsk ungdomskreds oplevede sin første sommer, talte vi om Sct. Hans-bål. Hvor? Jeg blev da gjort opmærksom på Isbjerg, et højde-drag et par km nord for Varde ved Orten-vejen. På toppen av banken var der en stor grusgrav omgivet af fyrre-plantage, og uden for den bar mark. Deroppe havde for mange år siden dr. Larsen (sygehus-læge i Varde 1887-1905) haft en sommer-hytte — cement-fundamenterne er der endnu — og ud over lyngklædt hede er der en herlig udsigt til Varde og engene om åen. Ejeren var velvillig. Det var gdr. Niels Jensen,⁷⁾ der havde siddet i den første styrelse 1909; og i nogle år havde vi så bål på banken og drak kaffe i Theodor Nielsens lade, lige ved »bjergets« fod. Et år havde vi indbudt nogle fremmede foreninger. Vi havde stillet en stor kedel op ude i marken, og ved den blev der lavet kaffe. Vi ventede at blive et par hundrede mennesker, men vejret blev usandsynligt dejligt, og vi blev henved 500. Vi havde lejet kopper, men havde jo ikke nær nok. Jeg måtte foreslå de unge mænd hver at dele kop med en pige. I hvert fald gik det med godt humør. Vi tændte bål. Jeg havde — som så tit ved vore fester — skrevet en sang. Mange mindes den dårende dejlige sommernat endnu.

Ellers kunde der jo ofte være blæsende, og så skelede vi til grus-gravens læ. Ved en del jordarbejde kunne den nok omdannes til en lille lun festplads mellem skrænter, der kronedes av fyrre-krat. Arbejdet blev gjort, og pladsen var fortræffelig,

⁷⁾ N. J. var ivrig rets-statsmand og flere gange partiets folketingskandidat uden dog at opnå valg. Han døde 1959.

men jeg var ked af den tanke, at ejer-skifte kunde lukke os ude fra den. Vi burde selv eje stedet. Men hvor skulde vi få penge fra? Jeg gik længe svanger med de spekulationer, men en skønne nat vågnede jeg, og det hele stod mig klart. Min kone fik en albue i siden, og jeg forkyndte hende: »Vi sætter Isbjerg på aktier!«

Købet blev ordnet ved hjælp av landinsp. H. B. Pedersen. Han havde en tid været fmd. i den ældre forening og var meget interesseret. Niels Jensen vilde ha 1500 kr. for ca. 5 tdr. land øverst oppe, og han vilde nøjes med en foreløbig udbetaling på 700 kr. Vi dannede et interessentskab »Isbjerg Festplads« og solgte interessentskabs-breve à 10 og 20 kr. De unge og medlemmerne av K. S. avtog dem hurtigt. Isbjerg var vores. Det var 1926. Det varede dog ikke så længe, før Niels Jensen bad om resten av sine penge. Jeg klagede min nød til Vardes daværende borgmester, sagfører Niels Jensen, der svarede: »Dem skaffer vi let. Lav en indsamlings-liste, begynd hos mig, og gå så til nogle velstående folk i byen.« Det gjorde jeg. Han gav 100 kr., og i løbet av en efter-middag eller to havde vi hele beløbet.

Men det ene fører det andet med sig. Det var ikke tilfredsstillende altid at skulle drikke kaffe nede i laden. Vi skulde bygge. Pengene vilde vi skaffe ved bazarer. Her var mejerist Jens Thomsen avgjort den drivende kraft. Vi fik et par vældige bazarer stillet på benene og fik skaffet hele byggesummen på 600 kr. nær. Dem fik vi ved et lån i Spare-kasse, og det blev hurtigt betalt.

Nu skulde der fældes en mængde træer, der skulde planeres grund og støbes fundamenter. Alt det arbejde gjorde vi selv under ledelse av to medlem-

mer, der var murere, Sv. Søndergård Pedersen, der nu er arkitekt i Kbhvn., og Chr. Bøhme, nu arkitekt i Vejle. Efter fyraften kunde man her se unge expeditricer med skovl og trillebør. Blev det vel mørkt, kørte Chr. Clausen sin bil frem og lod lygterne lyse over bygge-pladsen. De to mursvende opførte en skillevæg og en kamin av mursten. Tømrer- og tække-arbejdet måtte vi leje fagfolk til, men så tog vi atter selv fat og malede udvendig og indvendig. De måneder, vi arbejdede på huset, blev foreningens guld-alder. Arbejdet ry-stede os sammen, som intet andet formår det. I huset, der ved en konkurrence om navnet kom til at hedde »Fyrre-stuen«, kan der dækkes bord til over 100 mennesker. Der er et rummeligt køkken og et lille dame-værelse. Udenoms-bekvemmelighederne er opført i nærheden.

Ejendommen, plantning, have-anlæg og fest-plads krævede stadig arbejde, og det blev gjort.

Isbjerg og Fyrre-stuen blev aldrig beslaglagt av tyskerne, og vi kunne færdes frit deroppe dengang som før. Vi lånte også huset ud både til K.S., til husmands- og husmoder-forening, DUI, FDF m. m. og det blev altid skøttet pænt. Det glædede os at se, at stedet blev en slags søndags-udflugtssted.

Mest ry er der visst gået av vore pinse-morgener på Isbjerg. Præcis kl. 8 går flaget til tops. Mens vi endnu står ved flag-stangen, synger vi en morgensang, derefter samles vi på fest-pladsen til en pinse-andagt med salme-sang og tale, og så drikker vi kaffe med store kryddere, og alt er forbi så tidligt, at man let kan nå til kirke. Pinse-morgen har der altid været godt besøg.

Besættelsen fik ende, og vi kunde fortsætte normalt. Vi fik en åreladning, da der blev dannet

aften-højskole i Mejls, hvorfra vi havde mange medlemmer. Der trængtes nok til et nyt fremstød. Det gør der jo altid. Indre forhold i foreningen gjorde imidlertid, at jeg ikke længe efter befrielsen trak mig tilbage 1946 for at lade de unge selv lede. Måske var det for tidligt, jeg gjorde det. I hvert fald gik det ikke så godt.⁸⁾ Foreningen avgik ved døden den 8. april 1959. Forhåbentlig sker det en dag, at den atter kommer til live.

Eller noget andet! Man skal måske gå andre veje end før. Foreningen av 1923 var mere av »forsorgs-typen« end den fra 1909. Har man mange meget unge medlemmer, kommer dette av sig selv, men er det for svagt med »bevægelse«, visner foreningen, når »forsørgerne« forsvinder. Det arbejde, der er gjort gennem årene, er ikke derfor spildt. Jeg erfarer ofte, at mange har haft glæde og udbytte av det. Men hver ny slægt må forme sit eget liv.

Om udarbejdelsen: Den første protokol for »Varde og omegns uf.« synes at være forsvundet. Jeg skylder sadelmagerm. Frits Pedersen tak for mange oplysninger om denne forening.

Hvad »Grundtvigsk ungdoms-kreds« angår, har jeg jævnført mine minder med kredsens protokoller. »Isbjerg festplads« har sin egen styrelse, men der er ikke ført særskilt protokol.

⁸⁾ »Kongerækken« efter 1946 var flg.: Gmd. i Gjellerup Søren Jessen til 48, - gårdbest. på Sdrmarken Oluf Nielsen til 51, - medhj. på Vestermk. Morten Vad Sørensen til 54, - pastor Vagn Kvist til 55, - Morten Vad S. til 59. De var alle undt. præsten landboere.